

# NÁHRADNÍ DOBA POJIŠTĚNÍ – VŠ STUDIUM

Markéta Havelková

Náhradní doba pojištění je doba, za kterou neodvádíme žádné pojistné, ale i přesto se nám tyto roky započítávají do potřebných let započítávaných pro nárok na starobní důchod. Neboť pro získání nároku na starobní důchod je potřeba splnit dvě podmínky: dosáhnout zákonem stanoveného důchodového věku a získat potřebnou dobu pojištění. V zákoně č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění je náhradní doba ošetřena v § 12.

V roce 2010 došlo v této oblasti legislativy k zásadním změnám. Postupně se začala zvyšovat potřebná doba pojištění (viz § 29 zákona o důchodovém pojištění a příloha č. 1 tohoto textu). A od roku 2010 se zároveň studium nezapočítává jako náhradní doba pojištění. Před rokem 2010 se osobám, které se soustavně připravovaly na budoucí povolání studiem na střední nebo vyšší odborné škole nebo vysoké škole v České republice, a to po dobu prvních šesti let tohoto studia po dosažení věku 18 let, započítávalo toto studium jako náhradní doba pojištění ve výši 80 %.

Tato změna, tedy vyřazení studia z náhradních dob, by mohla v budoucnu představovat pro mnoho vysokoškoláků obtíže při snaze získat řádně starobní důchod v plné výši.<sup>1</sup>

Vysokoškolské vzdělání je základní předpoklad fungování ekonomiky založené na znalostech<sup>2</sup>, která je klíčovým mechanismem udržujícím efektivní fungování trhu v nejmodernějších ekonomikách světa. Nutnost vzdělávání a klíčový význam znalostí pro rozvoj společnosti i ekonomiky zahrnuje ve vymezení hlavních priorit také nová strategie Evropa 2020<sup>3</sup>.

Vysokoškolské vzdělání je vklad do nadaného jedince. Tento vklad se ovšem vrátí skrze celospolečenské blaho, jež tento vzdělaný člověk vyprodukuje nejen svými v průměru vyššími

---

<sup>1</sup> Pro úplnost uvedu, že existuje alternativa. Po zpřísnění podmínek v roce 2010 je možné získat starobní důchod i při době pojištění pouze 20 let, ale až při dosažení věku o 5 let vyššího, než je důchodový věk, stanovený pro osoby stejného data narození. Zároveň je možné za určitých podmínek si několik let pojištění zpětně doplatit.

<sup>2</sup> Více o ekonomice založené na znalostech (knowledge driven economy) je možné se dozvědět v mnoha odborných textech, například autoři Rooney, Hearn a Ninan vydali Handbook on the Knowledge Economy či Walter Powell a Kaisa Snellman napsali článek The Knowledge Economy.

<sup>3</sup> Více o strategii Evropa 2020 lze online nalézt na webu Evropské komise: [http://ec.europa.eu/europe2020/index\\_cs.htm](http://ec.europa.eu/europe2020/index_cs.htm)

výdělky, a tedy i vyššími odvedenými daněmi a příspěvky na sociální a zdravotní pojištění, ale zejména svou kvalifikovanou a náročnou prací. Vysokoškolsky vzdělaný člověk se však nesmí v žádném případě dostat do nerovných podmínek jen proto, že se rozhodl vysokoškolské vzdělání získat. A právě uznání vysokoškolského studia jakožto náhradní doby pojištění tyto nerovné podmínky napravuje, neboť ekonomická aktivita na trhu práce u vysokoškoláků začíná kvůli létům studií později a vzniká zde tedy hendikep oproti již vydělávajícím vrstevníkům.

Studium jako náhradní doba pojištění není v důchodových systémech nic ojedinělého. Srovnajme naši situaci s námi historicky a kulturně nejbližšími zeměmi, Německem a Rakouskem. Německo má studium zařazeno v tzv. „započitatelné době“, od 17 let se v Německu započítává jako náhradní doba pojištění studium na střední i vysoké škole a to maximálně po dobu 8 let. Vzdělání jako náhradní doba pojištění je též uznáváno v Rakousku. Podobně je tomu i v jiných evropských zemích. V Lucembursku se započítává jako náhradní doba vzdělání získané ve věku 18 až 27 let. Belgie také studium uznává jako náhradní dobu pojištění, ovšem pouze v případě zaplacení příspěvku za zaměstnance<sup>4</sup> a v maximální délce 10 let po dosažení 20 let věku. Slovinsko uznává jako náhradní dobu pojištění celé vysokoškolské studium včetně postgraduálního. Ve Finsku se započítává doba ukončeného studia v maximální délce 5 let. Doba vysokoškolského studia jakožto náhradní doba pojištění je také nastavena ve Švédsku a v Lotyšsku.<sup>5</sup> (Holub, 2007)

Bylo by vhodné provést rozsáhlejší analýzy stavu v České republice za současné legislativy a spočítat dopady nejen na státní rozpočet, ale zejména na jednotlivé skupiny obyvatel a provést komparaci se situací opětovného navrácení studia do náhradních dob pojištění.

Ovšem i bez těchto podrobných analýz lze vyřazení studia z náhradních dob pojištění považovat za asociální krok narušující solidární fungování společnosti. Po nezapočtení studia jako náhradní doby pojištění si vysokoškolsky vzdělaný člověk nesmí v podstatě dovolit po ukončení studia až do důchodu přerušit svou ekonomickou aktivitu, nesmí si dovolit přerušit platit pojistné, což je velmi přísné nastavení, které ctí pouze ekonomickou touhu ušetřit za

---

<sup>4</sup> Tedy po zaplacení části pojistného připadajícího na zaměstnance za dobu, která byla uznána jako náhradní doba pojištění, o tuto dobu studia se musí žádat u nositele pojištění.

<sup>5</sup> Pro úplnost doplňuji i negativní příklady zemí, které VŠ studium jako náhradní dobu studia nezapočítávají: Švýcarsko, Španělsko, Portugalsko, Velká Británie, Irsko, Litva, Norsko, Slovensko, Itálie, Estonsko a Maďarsko od roku 1998.

každou cenu bez ohledu na různé životní situace občanů. Ovšem je nezbytné zdůraznit, že mnoho občanů se do situace, kdy neodvádí pojistné a ani nespadá do nějaké náhradní doby, dostane neočekávaně, nechtěně a bez vlastního zapříčinění.

Například ve vztahu k diskutované možnosti diferencovaného věku odchodu do důchodu u odlišně náročných profesí by u některých náročných zaměstnání mohl vyvstat problém s nesplněním potřebných 35 let placení pojistného, zejména u občanů, kteří získali vyšší vzdělání, což zapříčinilo jejich pozdější vstup na trh práce. Podobně lze očekávat nemožnost některých vysokoškoláků, kterým nebylo studium započítáno jako náhradní doba pojištění, dosáhnout na předčasný důchod, neboť jednou z nezbytných podmínek pro nárok na předčasný důchod je splnění podmínky 35 let placení pojistného. A jistě je možné nalézt i mnoho dalších příkladů, kde vyloučení studia z náhradních dob způsobí nemalé problémy.

Je sice pravda, že toto opatření zvýší nároky na výdaje důchodového systému, a to kumulovaně a v dlouhodobé perspektivě, ovšem není možné na úkor sociální spravedlnosti přihlížet pouze k ekonomickým ukazatelům, jak již v textu bylo několikrát zmíněno, vysokoškolské studium je investice, která se celé společnosti mnohonásobně zhodnotí.

S ohledem na důležitý princip zásluhovosti, který je jedním z hlavních motivačních prvků pro příjmově výše postavené občany, aby do důchodového systému přispívali, a tím zároveň naplňovali i princip solidarity, není přípustné, aby vysokoškoláci, kteří si v průměru za svůj život vydělají více než osoby s nižším vzděláním, byli s ohledem na tento argument znevýhodněni již na počátku své ekonomické aktivity, aby tedy ztráceli cenné roky pojištění za dobu, kdy se soustavně připravovali na své budoucí povolání.

Podobně není možné podlehnout argumentu, že vysokoškoláci stejně odcházejí v průměru do starobního důchodu později než osoby s nižším vzděláním, protože vysokoškolák stejně jako jakýkoli jiný občan s jinou úrovní vzdělání má právo, ať už z vlastní vůle či pod tlakem okolních událostí, zažádat po dosažení důchodového věku o řádný důchod, případně i o důchod předčasný.

## zdroje:

- Česká správa sociálního zabezpečení (<http://www.cssz.cz/>)
- Evropa 2020 ([http://ec.europa.eu/europe2020/index\\_cs.htm](http://ec.europa.eu/europe2020/index_cs.htm))
- Holub M. (2007). Náhradní doby pojištění v důchodových systémech vybraných evropských zemí. Praha: VÚPSV, v.v.i. Online dostupné zde: [http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz\\_258.pdf](http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_258.pdf)
- Portál veřejné správy (<http://portal.gov.cz/>)
- Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky (<http://www.psp.cz/>)
- Powell, W., Snellman, K. (2004). "The Knowledge Economy", Annual Review of Sociology 30 (1): 199–220.
- Rooney, D., Hearn, G., Ninan, A. (2005). Handbook on the Knowledge Economy. Cheltenham: Edward Elgar.

## příloha č. 1

dosažení důchodového věku	potřebná doba pojištění činí
před rokem 2010	25 let
v roce 2010	26 let
v roce 2011	27 let
v roce 2012	28 let
v roce 2013	29 let
v roce 2014	30 let
v roce 2015	31 let
v roce 2016	32 let

v roce 2017	33 let
v roce 2018	34 let
po roce 2018	35 let

zdroj: ČSSZ

## příloha č. 2

### **Relevantní pasáže důvodové zprávy zákona č. 306/2008 Sb., novely zákona o důchodovém pojištění, kterou bylo studium vyřazeno z náhradních dob pojištění**

*... Náhradní doby pojištění významně ovlivňují finanční bilanci základního důchodového pojištění, neboť tvoří zhruba čtvrtinu ze všech započítávaných dob pojištění. Zápočet těchto dob sice snižuje riziko neúčasti na pojištění u osob s přerušovanou profesní kariérou, ale na druhé straně široký okruh těchto dob negativně působí na ochotu platit pojistné. Široký rozsah náhradních dob pojištění (i v mezinárodním srovnání), který je v základním důchodovém pojištění financován v rámci solidarity, vede k nutnosti relativně vysoké sazby pojistného, což má negativní dopady na trh práce...*

*... Smyslem návrhu na zrušení doby studia na střední, vyšší odborné a vysoké škole jako náhradní doby pojištění je zredukovat dosavadní široký rozsah dob, které jsou v českém základním systému důchodového pojištění hodnoceny pro nárok na důchod a jeho výši, a to přesto, že za ně není placeno pojistné. I když rozsah této doby zákon o důchodovém pojištění omezuje maximálně šesti lety po dosažení 18. roku věku a pro výši procentní výměry je tato doba hodnocena v rozsahu 80 %, přesto její podíl na výši důchodu není nevýznamný (více než 7 %). U této náhradní doby pojištění je (ve srovnání s ostatními náhradními dobami pojištění) nejméně odůvodněné její financování v rámci solidarity základního důchodového pojištění...*

*Dopad zrušení doby studia jako náhradní doby pojištění v kombinaci se zvyšováním důchodového věku (mld. Kč)*

Rok od účinnosti změny	1	2	3	4
Úspora výdajů	-0,8	-0,9	-0,4	0,6